

Skolverksamheten inom SiS 2009

Av Martin Hugo

Lektor i pedagogik
Högskolan i Jönköping

Sammanfattning

Resultatet i rapporten baserar sig på en totalundersökning där institutionschefer eller pedagogiska ledare på särskilda ungdomshem har besvarat en enkät om skolverksamheten. Samtliga särskilda ungdomshem besvarade enkäten i maj-augusti 2009. Resultatet ger en beskrivning av hur undervisningen organiserades, lärarkårens formella kompetens, vilka kurser som erbjöds och i vilken omfattning elever läste kurser inom ramen för SiS skolverksamhet.

91 procent av ungdomarna på SiS särskilda ungdomshem följde undervisning under sin vistelsetid på hemmen i maj 2009. Kursutbudet på respektive ungdomshem varierade från ett par kurser upp till femtio olika kurser. De särskilda ungdomshem som kan erbjuda ett stort utbud är oftast större hem med fler anställda lärare och därmed ofta en bredare kompetens totalt, eller hem som har ett tätt samarbete med skolor och samhälle utanför institutionen. Några särskilda ungdomshem satsar enbart på kärnämnen svenska, engelska och matematik, men det finns också ett antal hem som satsar mer på praktisk och estetisk verksamhet.

Det absolut vanligaste sättet att arrangera undervisning är att man blandar individuell undervisning med undervisning i små grupper på max 6 elever, men oftast med 2-3 elever. Antalet skoldagar och lektioner per vecka som elever deltar i ser mycket olika ut inom SiS skolverksamhet. Skillnaderna är stora både mellan olika särskilda ungdomshem, men också mellan olika undervisningsgrupper inom samma hem. Elever inom SiS skolverksamhet har allt mellan en lektion i veckan till 24 lektioner i veckan utspritt på allt ifrån en till fem dagar i veckan. En annan skillnad är också om elever har längre sammanhängande skoldagar i speciellt inrättade skollokaler eller om undervisningen sker på avdelningar där lärare, då ofta en i taget, besöker sina elever under kortare lektionspass.

Lärarkåren inom SiS bestod av 45 procent kvinnor och 55 procent män och 83 procent av lärarkåren hade en pedagogisk utbildning.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
2. BAKGRUND	4
2.1 SiS särskilda ungdomshem	4
2.2 Skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshen	5
2.3 Elevgrupperna på SiS särskilda ungdomshem	7
2.4 Skolverkets utbildningsinspektion av skolverksamheten inom SiS	8
2.5 Översyn av skolverksamheten inom SiS	9
3. ENKÄTUNDERSÖKNINGEN	10
3.1 Syfte	10
3.2 Urval	11
3.3 Genomförande	11
3.4 Bortfall	11
3.5 Etiska överväganden	11
3.6 Resultat av enkäten	12
3.6.1 Elevgrupperna inom SiS skolverksamhet	12
3.6.2 Kurser som erbjöds och lästes inom SiS skolverksamhet	14
3.6.3 Lärarkåren inom SiS skolverksamhet	17
3.6.4 De pedagogiska ledarna inom SiS skolverksamhet	18
3.6.5 Hur undervisningen arrangeras	18
4. DISKUSSION	20
5. REFERENSER	22

Bilaga

1. Inledning

Den här rapporten är den första delrapporten inom ramen för forskningsprojektet *Skolupplevelser, Lärande och Bildning - Ett treårigt forskningsprojekt om skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshem*. Projektet genomförs under 2009-2011 och leds av undertecknad som är lektor i pedagogik vid Högskolan i Jönköping. Delrapporten syftar främst till att beskriva innehåll och omfattning av SiS skolverksamhet med deskriptiv statistik. Det är delvis unika och nya data om skolverksamheten som inte har samlats in tidigare. Uppgifterna rör bland annat organisation av undervisning, lärarkårens formella kompetens, vilka kurser som erbjuds och i vilken omfattning elever läser kurser inom ramen för SiS skolverksamhet. Empirin i rapporten har samlats in genom en enkätundersökning. Enkäten besvarades av samtliga särskilda ungdomshem i maj-augusti 2009. Syftet med enkäten är inte enbart att generera ny kunskap om SiS skolverksamhet, den utgör också ett underlag för strategiska urval av åtta etnografiska fallstudier. I skrivande stund har tre fallstudier redan genomförts, en pågår och ytterligare tre är klara att genomföras under hösten 2010.

En liknande rapport *SiS skolverksamhet läsåret 2008/2009* (SiS, 2010) gavs ut tidigare i år. Den här rapporten innehåller en del liknande data men det som framförallt skiljer är den här rapportens fokus på organisation av undervisning, lärarkårens formella kompetens, vilka kurser som erbjöds och hur många elever som valde att läsa respektive kurs. Sådana uppgifter presenteras inte i ovan nämnda rapport.

2. Bakgrund

I detta avsnitt presenteras kontexten för forskningsprojektet. Inledningsvis beskrivs vad Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem är för institutioner och hur skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshem ser ut. Därefter beskrivs elevgrupperna vid SiS särskilda ungdomshem och SiS skolverksamhet som en del av visionen om *En skola för alla*. Resultatet av skolverkets utbildningsinspektion av SiS skolverksamhet och den efterföljande översynen presenteras också. Sist i rapporten presenteras resultaten från enkätundersökningen.

2.1 SiS särskilda ungdomshem

Skolverksamheten på de särskilda ungdomshemmen är en av flera verksamheter inom SiS. Ansvar för de särskilda ungdomshemmen övertogs av SiS 1994 (SiS, 2009b) och SiS är sedan 1 juli 2007 indelat i fyra regioner; Norra regionen, Mälardalsregionen, Västra regionen och Södra regionen (SiS, 2009a). På de särskilda ungdomshemmen bedrivs vård, behandling och skola för ungdomar i åldern 12-21 år. Ungdomarna är antingen dömda av allmän domstol till

sluten ungdomsvård istället för fängelse enligt lagen om sluten ungdomsvård (LSU) eller så vårdas de för tung psykosocial problematik enligt lagen om vård av unga (LVU) (SiS, 2009b). Grunden för ett omhändertagande är ofta att individen ”lever ett destruktivt liv med exempelvis missbruk eller kriminalitet” och ”att det finns stor risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas och den vård som behövs ska inte kunna ges på frivillig väg” (SiS, 2009c). Vistelsetiden för ungdomarna varierar mellan några veckor till flera år. ”Vistelsen inleds i regel med en utredningsfas som omfattar cirka två månader. Under den perioden görs en kvalificerad utredning av den unges problem och bakgrund. Utifrån utredningen utarbetas en individuell behandlingsplan som på bästa sätt tillgodoser den enskildes problem och behov”(SiS, 2009c). Syftet med vistelsen på hemmen är att hjälpa ungdomarna till ett liv utan våld, droger och kriminalitet. 2009 fanns det 33 särskilda ungdomshem med 679 platser, 68 av dessa var för ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård (SiS, 2009b). Följande siffror ger en beskrivning av de omhändertagna ungdomarna inom SiS särskilda ungdomshem 2008 med avseende på kön, ålder, vistelsetid och placering:

- 1134 ungdomar omhändertogs varav 721 pojkar och 413 flickor.
- 40 procent av ungdomarna är 15 år eller yngre, 44 procent är 16-17 år och 16 procent är myndiga, det vill säga arton år eller äldre.
- Ungdomarnas medelålder vid inskrivningen var 16,7 år. Pojkarnas genomsnittliga ålder var 16,8 år och flickornas 16,6 år.
- Vistelsetiden för ungdomarna varierar från 14 dagar upp till 4 år. Den genomsnittliga vistelsetiden för ungdomar inskrivna enligt LVU var 145 dagar. Ungdomar som dömts till LSU har betydligt längre vistelsetid (max 4 år). Den genomsnittliga vistelsetiden för ungdomar inskrivna enligt LSU är 8 månader för flickor och 9 månader för pojkar (SiS, 2009d).

2.2 Skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshem

Ett viktigt inslag under vistelsen på ungdomshemmen är skolgång. Alla SiS ungdomshem erbjuder grundskoleundervisning och en del har även utbildning på gymnasienivå. Undervisningen sker oftast i mycket små grupper (2-5 elever) med hög lärartäthet. Många av de omhändertagna ungdomarna har dåliga erfarenheter från den vanliga skolan och på SiS ungdomshem ska de ges möjlighet att komplettera sin utbildning (SiS, 2009c). Skolan på de särskilda ungdomshemmen är till det yttre uppbyggd på samma sätt som den kommunala skolan. Den regleras av samma styrdokument (Skolverket, 1994a-b; Skolverket, 2008; Utbildningsdepartementet, 1994a-b) och har Skolverket som tillsynsmyndighet men skillnaden är att de särskilda ungdomshemmen har SiS som huvudman (Gerrevall & Jenner, 2001). SiS skolplan (SiS, 2004) angav tidigare övergripande mål och regler för skolverksamheten, skolans värdegrund och SiS syn på lärande och kunskap. I skolplanen poängterades att ”SiS har ansvar

för alla inskrivna elevers utbildning, oavsett ålder, problematik eller placeringsform. Alla elever som vistas på hemmen skall få den utbildning de behöver och har rätt till” (a.a, s.2). Idag är skolplanen avskaffad på central nivå och har ersatts av lokala arbetsplaner som skall styras av *Råd och riktlinjer*. I skollagen kapitel 10, 2§ står följande om vilka skyldigheter SiS har för den skolförlagda delen:

Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet. Sådan utbildning skall anordnas genom huvudmannens försorg. Den skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan. Inte längre skolpliktiga som vistas i hem som avses i första stycket skall genom huvudmannens försorg ges möjlighet att få sådan utbildning som de behöver och inte lämpligen kan få på annat sätt. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om utbildningens närmare innehåll, dess organisation och tillsynen över den. (Skolverket, 2008)

Ett av målen i värdegrunden är ”att det på varje institutions skola finns en levande värdegrundsdiskussion där både elever och personal deltar” (SiS, 2004). SiS har också egna etiska riktlinjer som all personal ska arbeta efter (SiS, 2009g). Det poängteras också att skolans uppdrag är att ”stimulera utforskande, nyfikenhet och lust att lära” (SiS, 2004, s.3) och all skolpersonal har ”ett särskilt ansvar att stimulera elevernas kommunikativa utveckling” (s.4). Undervisningen ska bidra till en förändrad självbild, skapa trygghet genom kontinuitet, träna uthållighet och ge ett synligt och mätbart bevis för elevens ansträngning. Sammanfattningsvis ska skolverksamheten ”vara utformad på ett sätt som eleverna upplever meningsfullt” (s.4) och det förutsätter bland annat att:

- det är goda relationer mellan lärare och elever.
- det finns ett väl utarbetat samarbete mellan skola och behandlingsavdelning på ungdomshemmet.
- vårdnadshavare görs delaktiga i verksamheten.
- ett samarbete finns med berörda skolor och socialtjänst vid in- och utskrivningar.

Ett annat mål med skolverksamheten är att eleverna ska kunna nå godkända betyg enligt grundskolans och gymnasieskolans kursplaner (Skolverket, 2009a-b). Om betyg ej kan uppnås ska ett omdöme eller intyg utfärdas och alla skolor ska ha ett dokumentations- och arkiveringssystem som visar vad eleven har uppnått (SiS, 2004). Åtgärdsprogram och individuella program skall erbjudas elever som har behov av detta och särskoleelever har rätt till egna tim- och kursplaner. Vid behov skall pedagogiska utredningar genomföras som syftar till ”att ge elev och lärare vägledning i det fortsatta skolarbetet och att ge förslag till socialtjänsten om hur elevens framtida skolsituation bör se ut” (a.a, s.4). För att uppfylla detta är SiS mål ”att andelen formellt behöriga lärare inom SiS ökar” och ”att alla pedagogiska ledare skall genomgå pedagogisk ledarutbildning” (a.a, s.8). Samtidigt kan man konstatera att enligt en stor majoritet

av placerande socialsekreterare är undervisningen ett av de områden inom SiS vård och behandling som har förbättrats mest de senaste åren. I en enkätundersökning uppgav 84 procent av socialsekreterarna att de varit nöjda med SiS undervisning (SiS, 2009a).

För att ytterligare säkerställa de inskrivna elevernas rätt till en likvärdig utbildning och nå en högre måluppfyllelse har SiS i januari 2009 infört en ny skolorganisation. Den innebär att det pedagogiska ledarskapet ska samordnas av fyra regionala skolledare. De gemensamma skolfrågorna för SiS ska också samordnas av ett centralt skolråd och en kompetensförsörjningsplan för lärarna ska tas fram av FOU-enheten. Visioner finns också om att utveckla webbaserade lösningar för distansundervisning. Målet med alla nya ovan beskrivna förändringar är att minska kvalitetsskillnaderna som finns inom SiS skolverksamhet och att ge stöd för dem som ansvarar för skolverksamheten (SiS, 2009f). Ansvarig för skolverksamheten vid ett särskilt ungdomshem är institutionschefen som utser en av lärarna till pedagogisk ledare (SiS, 2004). Införandet av de fyra regionala skolledarna är en konsekvens av kritiken från skolinspektionerna 2007 (Skolverket 2007:a-g) och den uppföljande skolöversynen (Kristensson, 2008). Resultatet av skolinspektionerna och översynen presenteras i två egna avsnitt (se sid 6-7). Organisationsförändringarna som håller på att genomföras innebär att:

[...] regionchefen från och med den 1 januari 2010 årligen kommer att fördela verksamhetsuppdrag till institutionerna. Uppdragen utgår från verksamhetsplan och resultatkontrakt och klargör vilken skolverksamhet som ska genomföras på respektive institution. Institutionschefen är chef över den skolverksamhet han eller hon har uppdraget att genomföra och chef över lärarna i enlighet med uppdraget. Den pedagogiska ledningen av undervisningen i varje region kommer att samordnas, vilket innebär att vissa institutionschefer, i samråd med skolledaren, får i uppdrag att utse pedagogiska ledare.

Skolledarna som inrättas senast till halvårsskiftet 2009 ska stödja regionchefen i att hitta den optimala organiseringen av skolan regionalt. (SiS, 2009f)

2.3 Elevgrupperna på SiS särskilda ungdomshem

Ungdomarna kartläggs vid inskrivningen genom intervjuinstrumentet ADAD (Hermodsson & Söderholm Carpelan, 2004). Under 2007 var det 65 procent av de inskrivna ungdomarna som intervjuades. Framträdande i intervjuerna är ungdomarnas problematiska uppväxtvillkor med omfattande droganvändning, psykiska och fysiska problem, misshandel och sexuella övergrepp i hemmen, kriminalitet och skolmisslyckanden. De vanligaste brotten som ungdomarna begått är snatteri (67 %), misshandel (70 % av pojkarna och 42 % av flickorna), stöld (50 %) och skadegörelse (50 %). De ovan beskrivna uppväxtvillkoren innebär att ungdomarna är i behov av kontinuerlig vård och behandling av specialister av olika slag. Inte minst gäller detta skol- och utbildningsrelaterad verksamhet. De flesta av ungdomarna är i stort behov av innovativa och specialpedagogiska insatser i den skolförlagda delen av vistelsen på ungdomshemmet (SiS,

2008). Det är här, i den skolförlagda delen, som detta forskningsprojekt tar sin utgångspunkt. SiS rapport (a.a) visar att majoriteten av ungdomarna på de särskilda ungdomshemmen haft en komplicerad skolgång. Detta kan exemplifieras av följande statistik:

- 50 procent har fått kontinuerlig specialundervisning
- 39 procent har varit avstängda från undervisning under längre perioder
- 22 procent av flickorna och 33 procent av pojkarna har gått om en årskurs i grundskolan
- 12 procent har gått i särskola
- De flesta av 16-20 åringarna har ofullständiga grundskolebetyg
- Det finns en överrepresentation av ungdomar som har diagnoser

Vid inskrivningsintervjuerna poängterar en stor andel av ungdomarna att de behöver hjälp med att förbättra sin skolsituation (a.a). Detta ställer höga krav på den skolförlagda delen av vistelsetiden, dels på grund av att ungdomarna har så olika behov av stöd, dels på grund av att de är i olika åldrar (cirka 40 % ska gå i grundskolan och 60 % i gymnasieskolan). En förbättrad skolsituation kan för många innebära ett bättre utgångsläge för att höja sina meritvärden och för dem som klarar karaktärsämneskurser på gymnasiet innebär det betydligt större chanser till anställningar och därmed att slippa återfall i kriminalitet, vilket majoriteten av ungdomarna gör idag. Forskningsprojektet syftar till att nå kunskap om hur ungdomarnas skolsituation ska kunna förbättras genom insatser som görs inom den skolförlagda delen under deras vistelsetid på de särskilda ungdomshemmen. Ett första steg är att med deskriptiv statistik beskriva hur skolverksamheten ser ut och sedan följa upp med etnografiska fallstudier i strategiskt utvalda undervisningsgrupper. Projektets relevans för SiS understryks av följande formulering i *SIS Forskningsprogram* (SiS, 2009e):

Många av de ungdomar som blir föremål för institutionsplaceringar har läs- och skrivsvårigheter och stora kunskapsluckor och även bristande social kompetens. För skolpliktiga ungdomar utgör skolan en väsentlig del av vården vid de särskilda ungdomshemmen. Det är mot den bakgrunden väsentligt att undersöka hur skolgång och inläring organiseras och integreras i den övriga vården. Att utveckla och utvärdera *pedagogiska metoder* och i samband därmed undersöka hur utbildning kan vara ett led i behandlingsarbetet är därför viktigt. (a.a, s.4)

2.4 Skolverkets utbildningsinspektion av skolverksamheten inom SiS

Skolverket (2007:a-g) konstaterar att SiS uttrycker höga ambitioner för skolverksamhet i sina dokument. Ambitionerna överensstämmer väl med de statliga kraven och Skolverkets utbildningsinspektioner visar att ambitionerna och målsättningarna skulle kunna ha förverkligats inom den nuvarande organisationen men att det finns stora brister i att omsätta intentionerna i praktiken. Identifierade brister vid enskilda ungdomshem har inte heller åtgärdats. En annan brist som utbildningsinspektionerna visar är att ingen riktigt vet vilken undervisning eleverna får och

vilka resultat som undervisningen har gett. Inspektionerna visar en splittrad bild av SiS skolverksamhet med en mycket varierad skolverksamhet och stora skillnader i lärares kompetens och hur den pedagogiska ledningen ser ut. Många elever får enligt Skolverket inte en undervisning som lever upp till författningarnas krav på innehåll, omfattning och rätten till en anpassad studiegång.

2.5 Översyn av skolverksamheten inom SiS

En översyn av skolverksamheten inom Statens institutionsstyrelse vad gäller dess organisation, styrning och ledning genomfördes under 2008 (Kristensson, 2008). Översynen utfördes som ett resultat av synpunkterna och kritiken från Skolverkets inspektioner som beskrivits i föregående avsnitt. Kristensson konstaterar att kvalitén på och förutsättningarna för att bedriva skolverksamhet varierar inom SiS. Variationen består framförallt av:

- Stora skillnader i lärares kompetens.
- Omfattningen av elevernas skolgång.
- Innehållet i undervisningen.
- Förutsättningarna för att bedriva undervisning som beror på att elever har så olika lång vistelsetid på hemmen.
- Organiseringen av ledningen för skolverksamheten.

Kristensson (2008) poängterar att SiS har ansvaret för att skolans uppdrag genomförs, vilket innebär att eleverna på de särskilda ungdomshemmen har rätt till en ”rättssäker och likvärdig utbildning som är anpassad till både innehåll och form och som utgår från en individuellt upprättad plan” (s.3). Kristensson menar att lärarnas huvudsakliga uppgift är att ”säkerställa ett utmanande och intressant innehåll i undervisningen” (a.a, s.3). Hon är kritisk till framförallt två aspekter i SiS skolplan, det är formuleringarna om att undervisningen ska träna uthållighet och att undervisningen ska ge ett synligt och mätbart bevis för elevernas ansträngning. Hon menar att det är ”främmande tankar ur ett rent pedagogiskt perspektiv, med tanke på de intentioner som finns i de läroplaner som reglerar svensk skola” (a.a, s.9). Kristensson hänvisar till intentionerna i läroplanen som betonar att elever ska vara aktörer i sitt eget lärande och att skolan ska vara en bildande institution. Hon menar att ”i strävan efter att fånga det mätbara kan de resultat man vill fånga gå förlorade. Istället kan det som skall utvecklas, och är svårt att mäta, gå förlorat och att man således enbart utvecklar det mätbara” (a.a. s.9). Hon menar vidare att en god pedagogisk verksamhet ”kan medverka till att ge unga människor en ökad chans till ett bra liv. [...] Uppväxtåren är inte bara en del av livet, utan en bakgrund mot allt som sedan sker” (a.a, s.5). Några av de övergripande åtgärder som Kristensson pekar på i översynen är:

- En helhetssyn inom SiS vad gäller lärares kompetens vid rekrytering av nya lärare.
- Tydligare ansvar för den pedagogiska ledningen av undervisningen.

- Bättre och mer relevant kompetensutveckling för lärarna.
- Att skapa en webbaserad plattform för att öka möjligheten för en likvärdig utbildning.

I de konkreta undervisningssituationerna med lärare och elever efterfrågar Kristensson följande för att öka kvalitén i skolverksamheten:

- Identifiera framgångsfaktorer i det pedagogiska arbetet.
- Mer meningsfulla sammanhang.
- Äkta engagemang.
- Spännande utmaningar för eleverna.
- Att utgå från verkliga livserfarenheter.
- Mer estetiska lärprocesser.

Enkätresultaten i nästa kapitel beskriver ny och aktuell data angående några av de områden Kristensson behandlar. Dessa är lärarnas formella kompetens, omfattningen av elevernas skolgång, kursutbud och organiseringen av ledningen för skolverksamheten.

3. Enkätundersökningen

Enkätundersökningen är en delstudie som kan betraktas som en förstudie till forskningsprojektet *Skolupplevelser, Lärande och Bildning - Ett treårigt forskningsprojekt om skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshem*. Flera av uppgifterna i enkäten har inte samlats in tidigare och är därför en viktig del av studien eftersom de ger en aktuell och deskriptiv bild av skolverksamheten inom SiS i maj 2009. Som tidigare nämnts var flera viktiga förändringar för SiS skolverksamhet inne i en genomförandefas under 2009. Dessa var bland annat inrättandet av de regionala skolledarna, utformningen av ett dokumentationssystem för måluppfyllelsen inom skolverksamheten och webbaserade lösningar för distansundervisning. Värt att påpeka är att ingen av dessa åtgärder för att höja likvärdighet och kvalitet inom SiS skolverksamhet var genomförda när enkäten skickades ut. I dagsläget är de fyra regionala skolledarna tillsatta och dokumentationssystemet prövas på några särskilda ungdomshem.

3.1 Syfte

Syftet med enkäten var att kartlägga skolverksamheten inom hela SiS. De frågor som främst har varit i fokus är:

- I vilken utsträckning går eleverna i skolan?
- Vilka kurser erbjuds inom SiS skolverksamhet?
- Vilka kurser läser ungdomarna?
- Hur ser lärarkårens formella kompetens ut?

- Hur organiseras skolverksamheten?

Ett annat lika viktigt syfte med enkäten var att den ligger till grund för att göra ett strategiskt urval av åtta särskilda ungdomshem där etnografiska fallstudier (Burgess, 1991; Geertz, 1983; 1993; Hammersley & Atkinson, 1989; Van Maanen, 1988; Van Manen, 1990) genomförs under 2009-2011. Resultatet av de etnografiska fallstudierna kommer att rapporteras utförligt i senare forskningsrapporter.

3.2 Urval

Enkätundersökningen är en totalundersökning vilket innebär att enkäten skickats ut till samtliga 33 särskilda ungdomshem i Sverige. Tre av de totalt 33 befintliga ungdomshemmen ingick i skolverksamheten hos ett närliggande ungdomshem och data från dessa inkluderas därför. Antalet enkäter i undersökningen blev därmed 30.

3.3 Genomförande

Enkäten konstruerades under mars-april 2009 (se bilaga 1). Enkäten består av 12 frågor med faktauppgifter om elevgrupper, lärare och kursutbud. Den kompletteras också med två öppna frågor. Enkäten riktades till institutionscheferna som ombads delegera den till de pedagogiska ledarna om de själva inte hade uppgifterna som efterfrågades. Frågorna i enkäten reviderades efter att tre pedagogiska ledare hade granskat den. Det de hade synpunkter på i enkäten var främst tydlighet och relevans i frågorna och huruvida det var praktiska möjligt att som pedagogisk ledare kunna besvara enkätfrågorna. Revideringen handlade framförallt om två aspekter. Den första var att flera särskilda ungdomshem har ett mycket stort antal elever varje termin och på grund av detta så befarades att svarsfrekvensen skulle bli låg om enkäten handlade om för långa tidsperioder. Det skulle då bli omständligt och ta för lång tid att fylla i alla uppgifter. Resultatet blev att hela enkäten istället ger en beskrivning av situationen i maj månad 2009. Den andra aspekten var att det skulle ta för lång tid att fylla i frågor om elevernas måluppfyllelse och att det dessutom skulle vara oanvändbar data eftersom förutsättningarna är så olika på grund av elevernas mycket varierande vistelsetider på hemmen. En annan aspekt av detta var också att det vid tidpunkten för datainsamlingen ännu inte fanns något gemensamt utvecklat dokumentationssystem för SiS skolverksamhet. Resultatet blev att frågor om elevernas måluppfyllelse togs bort. Med facit i hand så visade det sig att enkäten fungerade väl efter revideringen eftersom både det interna och externa bortfallet blev lågt. Enkäten skickades ut i början av maj 2009. I mitten av juni hade 63 procent av enkäterna lämnats in. Efter påstötningar skickades de resterande enkäterna in och i mitten av augusti hade 100 procent av de särskilda ungdomshemmen besvarat den. Under hösten 2009 bearbetades och sammanställdes sedan det deskriptiva innehållet i enkätsvaren i ett antal tabeller (se resultat).

3.4 Bortfall

Alla särskilda ungdomshem (n=30) besvarade enkäten. Det interna bortfallet på de olika frågorna ligger mellan 0 och 10 procent.

3.5 Etiska överväganden

Resultatet av enkäten beskrivs enbart övergripande och det ska inte vara möjligt att identifiera enskilda ungdomshem. Detta var en förutsättning som gavs när enkäten delades ut och förmodligen en av anledningarna till att alla besvarade enkäten. Informationen om de specifika förutsättningarna som finns på enskilda ungdomshem används enbart som viktig bakgrundsinformation vid urvalet av de etnografiska fallstudierna för att kunna fånga mycket av den variation som finns inom skolverksamheten på olika särskilda ungdomshem.

3.6 Resultat av enkäten

De flesta enkätresultaten presenteras som deskriptiv statistik i form av tabeller. Resultatet ska betraktas som en lägesbeskrivning av skolverksamheten inom SiS i maj 2009. Resultatet har delats in i fem områden som beskriver elevgrupperna, kursutbudet, lärarna, pedagogiska ledare och undervisningsarrangemanget.

3.6.1 Elevgrupperna inom SiS skolverksamhet

Alla särskilda ungdomshem utom två har angett antalet inskrivna elever och deras deltagande i skolverksamhet under maj 2009. Ett av hemmen som inte angett antal inskrivna har uppgett att de i maj 2009 inte erbjöd någon skolverksamhet. Tabell 1 visar antal inskrivna flickor och pojkar i respektive åldersgrupp i maj 2009. Tabell 2 visar andelen inskrivna flickor och pojkar. Totalt var 565 ungdomar inskrivna på de särskilda ungdomshem som besvarat frågan. Ungefär hälften var i åldersgruppen 15-17 år. En tredjedel var flickor och 21 procent av ungdomarna var yngre än 15 år.

Tabell 1: Antal flickor och pojkar inskrivna på särskilt ungdomshem i maj 2009 efter åldersgrupp

	Flickor	Pojkar	Totalt
< 15 år	37	84	121
15-17 år	110	163	273
> 17 år	48	123	171
Totalt	195	370	565

Tabell 2: Andel flickor och pojkar inskrivna på särskilt ungdomshem

i maj 2009 efter åldersgrupp (procent) (n=565)

	Flickor	Pojkar	Totalt
< 15 år	7	15	21
15-17 år	19	29	48
> 17 år	8	22	30
Totalt	35	65	100

Tabell 3 visar att 91 procent av de inskrivna ungdomarna (513 av 565) deltog i skolverksamhet i maj 2009. Nio procent (52 elever) deltog inte i någon skolverksamhet. De flesta av de elever som inte deltog i skolverksamhet var inte längre berörda av skolplikten. Samtliga särskilda ungdomshem som hade låg andel elever i skolverksamhet (<70 %) var hem med äldre elever.

Tabell 3: Andel flickor och pojkar i respektive åldersgrupp som deltog i skolverksamhet (procent) (n=565)

	Flickor	Pojkar	Totalt
< 15 år	100	86	90
15-17 år	96	94	95
> 17 år	77	87	84
Totalt	92	90	91

Endast ett särskilt ungdomshem erbjöd ingen skolverksamhet alls. Detta hem har inte heller anggett hur många ungdomar som var inskrivna. Tabell 4 beskriver orsakerna till varför de 52 elever (9 %) som erbjöds skolverksamhet inte deltog.

Tabell 4: Antal ungdomar som av olika anledningar inte deltog i undervisningen i maj 2009

Orsak	Antal elever
De var placerade på akut och utredningsavdelningar och hade inte kommit igång	18
De ville inte delta i skolverksamheten	10
De gick i kommunal grundskola, folkhögskola eller hade praktikplats	9
De befann sig i en psykisk/fysisk situation som innebar att de inte kunde delta	9
Odefinierade orsaker	4
De hade redan fullgjort grundskolan	2
Totalt	52

På 18 av de särskilda ungdomshemmen hade alla eleverna individuellt anpassade studieplaner/individuella utvecklingsplaner. På tre av hemmen var det endast 0-8 procent som hade individuellt anpassade studieplaner/individuella utvecklingsplaner och på övriga varierade det mellan 50 och 81 procent av eleverna. På hälften av hemmen var det mindre än 20 procent

som hade åtgärdsprogram. På två av hemmen hade alla elever åtgärdsprogram och på övriga låg det mellan 40 och 90 procent.

Tabell 5: Antal/andel elever inskrivna på särskilt ungdomshem som hade individuellt anpassad studieplan/individuell utvecklingsplan och åtgärdsprogram för skolverksamheten (n=565)

	Antal	%
Har individuellt anpassad studieplan/ individuell utvecklingsplan	429	76
Har åtgärdsprogram	218	39

3.6.2 Kurser som erbjuds och lästes inom SiS skolverksamhet

Kursutbudet inom SiS skolverksamheten ser väldigt olika ut. En del skolor satsar i princip enbart på kärnämnen svenska, engelska och matematik, en del satsar även på praktisk och estetisk verksamhet. Elevernas valmöjligheter att välja mellan olika kurser inom skolverksamheten skiftar mellan SiS-hemmen, från enbart några få olika kurser till att omfatta ett femtiotal olika kurser. De stora skillnaderna i kursutbud beror på många olika faktorer som till exempel de anställda lärarnas kompetens, olikheter i elevgrupperna och omfattningen av samarbetet med elevers hemskolor och närliggande skolverksamheter ute i samhället. Totalt erbjöd 28 av de särskilda ungdomshemmen grundskolekurser och 20 hem erbjöd gymnasiekurser. 19 ungdomshem erbjöd både grundskolekurser och gymnasiekurser. Endast ett hem saknade helt kursutbud. 473 ungdomar läste grundskolekurser och 151 ungdomar läste gymnasiekurser. De allra flesta elever som läser gymnasiekurser gör det på ett liknande sätt som inom många IV-program idag där man blandar olika kärnämneskurser och/eller karaktärsämneskurser från något praktiskt inriktat program och samtidigt läser grundskolekurser.

Tabell 6 visar vilka grundskolekurser som erbjöds inom SiS skolverksamhet i maj 2009 och hur många elever som läste respektive kurs. Tabell 7 visar vilka gymnasiekurser som erbjöds inom SiS skolverksamhet i maj 2009 och hur många elever som läste respektive kurs. Alla olika karaktärsämnen är inte preciserade utan de är ibland angivna som t.ex karaktärsämnen inom fordon, karaktärsämnen inom hotell och restaurang osv.

Tabell 6: Antal ungdomshem som erbjöd respektive grundskolekurs och antal elever som läste kurserna i maj 2009

Ämne	Erbjuder	Antal elever
Svenska	28	253
Matematik	27	297
Engelska	26	288
Samhällskunskap	25	168
Historia	24	152
Religionskunskap	24	139
Geografi	23	187
Hem- och konsumentkunskap	21	188
Idrott och hälsa	21	250
Slöjd	18	211
Musik	16	148
Svenska som andra språk	16	34
Bild	15	154
Biologi	14	93
Teknik	13	86
Fysik	12	41
Kemi	11	49
Språkval	8	4
Modersmål	6	5
Elevens val	4	57
	n=30	n=473

Tabell 7: Antal ungdomshem som erbjöd respektive gymnasiekurs och antal elever som läste kurserna i maj 2009

Ämne	Erbjuder	Antal elever
Engelska A	17	18
Matematik A	15	17
Svenska A	15	13
Karaktärsämnen inom Fordon	7	15
Samhällskunskap A	7	5
Svenska B	6	6
Matematik B	6	4
Karaktärsämnen inom Mekanik, verkstad och industri	5	18
Idrott och Hälsa A	5	10
Religionskunskap A	5	6
Karaktärsämnen inom Hotell & Restaurang	5	3
Geografi A	4	2
Religionskunskap B	4	1
Estetisk verksamhet	3	7
Naturkunskap A	3	4
Samhällskunskap B	3	3
Engelska B	3	2
Svenska som andra språk A	3	1
Historia A	3	1
Karaktärsämnen inom Hantverk	2	4
Psykologi B	2	2
Filosofi A	2	2
Matematik C	2	1
Datakunskap	1	5

Dykning, grundkurs	1	3
Svenska C	1	2
Psykologi A	1	2
Svenska som andra språk B	1	1
Naturkunskap B	1	1
Turism	1	1
Projekt och företagande A	1	1
Småföretagande A	1	1
Praktisk marknadsföring A	1	1
Karaktärsämnen inom EI	1	1
Persondatorer	1	1
Eronomi A	1	1
Instrument A MU1205	1	1
	n=30	n=151

Gymnasiekurser som erbjöds av enstaka hem i maj 2009 men som ingen valde att läsa var: Karaktärsämnen inom vaktmästeri, Karaktärsämnen inom träteknik, Karaktärsämnen inom media, Grundkurs i växthusodling, Grundkurs i bild och form, Modersmålsundervisning, Företagsekonomi A, Idrott och hälsa B, Etik och livsfrågor, Rättskunskap A, Matematik D, Fysisk träning, Geografi B, Historia B, Biologi A, Biologi B, Kemi A, Kemi B, Fysik A och Fysik B.

3.6.3 Lärarkåren inom skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshem

I maj 2009 fanns det 187 personer som var verksamma som lärare inom SiS skolverksamhet. Totalt sett inom SiS skolverksamheten innebär det att det är tre elever per lärare. Antalet elever/per lärare på olika särskilda ungdomshem varierade mellan 0,5 och 8. De flesta (63%) av de särskilda ungdomshemmen hade en lärartäthet som motsvarar 2-4 elever/per lärare. Könsfördelningen inom lärarkåren var relativt jämn vilket visas i tabell 8:

Tabell 8: Könsfördelning inom SiS lärarkår

	Antal	%
Kvinnor	84	45
Män	103	55
Totalt	187	100

Lärarkårens formella kompetens varierar mellan de särskilda ungdomshemmen. På 15 av de särskilda ungdomshemmen (50%) hade 100 procent av lärarna någon form av formell pedagogisk utbildning. Åtta särskilda ungdomshem hade en lärarkår där mer än 2/3 av lärarna hade en pedagogisk utbildning. Fyra särskilda ungdomshem hade en lärarkår där mindre än 2/3 hade pedagogisk utbildning. Tre särskilda ungdomshem saknade helt utbildade lärare. Totalt sett inom lärarkåren hade 156 av de 187 lärarna någon form av pedagogisk utbildning. Det innebär att 83 procent av lärarkåren inom SiS har någon form av pedagogisk utbildning och att 17

procent saknar pedagogisk utbildning. Nio undervisande lärare hade dubbla utbildningar. Det kan t.ex vara så att man både är grundskollärare 1-7 och har specialpedagogutbildning eller att man genom att läsa särskild lärarutbildning är både mellanstadielärare och ämneslärare osv. 17 lärare inom skolverksamheten var utbildade i svenska som andra språk och ytterligare tre utbildade sig inom området under maj 2009. Tabell 9 visar den totala bilden av den formella pedagogiska kompetensen för SiS lärarkår i maj 2009.

Tabell 9: Antal lärare med respektive utbildning inom SiS

Utbildning	Antal
Grundskolläraryt utbildning 4-9	54
Grundskolläraryt utbildning 1-7	34
Gymnasieläraryt utbildning/kärnämnen	20
Gymnasieläraryt utbildning/Yrkeslärare	16
Mellanstadieläraryt utbildning	10
Specialpedagogutbildning	8
Specialläraryt utbildning	6
SiS-Läraryt utbildning	4
Folkhögskolläraryt utbildning	4
Förskolläraryt utbildning	2
Fritidspedagogutbildning	2
Fritidsledaryt utbildning	2
Slöjdläraryt utbildning	2
Lågstadieläraryt utbildning	1

n=187

3.6.4 De pedagogiska ledarna inom skolverksamheten

Institutionscheferna har det yttersta ansvaret för skolverksamheten på SiS särskilda ungdomshem, men det pedagogiska ansvaret för den skolförlagda delen av vistelsetiden har i de allra flesta fall delegerats till en eller flera pedagogiska ledare. Totalt finns det 34 pedagogiska ledare inom SiS skolverksamhet.

I tabell 10 redovisas fördelningen av det pedagogiska ansvaret på 29 (av 30) ungdomshemmen som erbjöd skolverksamhet maj 2009. Tabell 11 visar den formella kompetensen hos de pedagogiska ledarna:

Tabell 10: Organisation av de pedagogiska ledarna

	Antal
En person är utsedd som pedagogisk ledare	24
Flera personer är utsedda som pedagogiska ledare	4
Institutionschefen fungerar som pedagogisk ledare	1
Totalt	29

Tabell 11: Antal pedagogiska ledare med respektive utbildning

Utbildning	Antal
Lärarexamen	13
Lärarexamen + Specialpedagog	7

Lärarexamen + Ledarskaps-/Rektors-/SiS ledarutbildning	7
Fritidsledarutbildning	1
Fritidsledarutbildning + Specialpedagog	1
Samhällsvetar linjen	1
Saknar formell pedagogisk utbildning	4
Totalt 34	

3.6.5 Hur undervisningen arrangeras

Samtliga 29 hem som erbjöd skolverksamhet besvarade frågan angående hur undervisningen arrangeras. Dessutom svarade 28 av hemmen på de två öppna frågorna i enkäten: *Beskriv kort hur undervisningen bedrivs* och *Finns det något ni vill tillägga angående er skolverksamhet*. Det absolut vanligaste sättet (18 av hemmen) att arrangera undervisning är att man blandar individuell undervisning med undervisning i små grupper på max 6 elever, men oftast med 2-3 elever. Sju hem hade ingen individuell undervisning utan enbart undervisningsgrupper med 2-6 elever. På fyra ungdomshem hade man enbart individuell undervisning. Endast två hem hade undervisning i större grupper med 7-12 elever. Tabell 12 visar övergripande hur undervisningen arrangeras på SiS särskilda ungdomshem.

Tabell 12: Antal särskilda ungdomshem som erbjuder respektive undervisningsform

Hur undervisningen arrangeras	Antal
Individuell undervisning	22
Undervisningsgrupper med 2-4 elever	21
Undervisningsgrupper med 5-6 elever	12
Undervisningsgrupper med 7-12 elever	2
Totalt 29	

Antalet skoldagar och lektioner per vecka som elever deltar i ser mycket olika ut inom SiS skolverksamhet. Skillnaderna är stora både mellan olika särskilda ungdomshem, men också mellan olika undervisningsgrupper inom samma hem. Elever inom SiS skolverksamhet har allt mellan en lektion i veckan till 24 lektioner i veckan utspritt på allt ifrån en till fem dagar i veckan. En annan skillnad är också om elever har längre sammanhängande skoldagar i speciellt inrättade skollokalerna eller om undervisningen sker ute på avdelningar där lärare då ofta en i taget besöker sina elever under kortare lektionspass. Det man kan konstatera av beskrivningarna i de öppna frågorna är att förutsättningarna för att bedriva undervisning är mycket varierande. Variationen består framförallt av följande:

- 1) Heterogeniteten inom och mellan elevgrupperna som finns inom SiS skolverksamhet är stor, dvs i exempelvis ålder, kön, förmåga att tillägna sig studier, motivation, tidigare skolerfarenheter och social/emotionell kompetens.
- 2) Olikheter i lärargruppernas kompetens.
- 3) Förutsättningarna för omfattning och innehåll i skolverksamhet varierar på grund av stora skillnader mellan akutavdelningar, utredningsavdelningar, LSU och LVU mm. En avgörande faktor här är elevernas vistelsetid som kan vara allt från ett par veckor till 4 år.
- 4) Omfattningen av samarbetet med skola och samhälle utanför institutionen.
- 5) Tillgången på lokaler för att kunna erbjuda vissa kurser varierar.
- 6) Ledningens intresse och satsning på skolverksamhet varierar.
- 7) Omfattningen av samarbete mellan skolpersonal och behandlingspersonal varierar.

Behovet av att utveckla den samordning och styrning som nu pågår inom SiS skolverksamhet för att ge större möjligheter till mer likvärdighet och jämnare kvalitet inom skolverksamheten uttrycks i flera enkätsvar. Vad som åsyftas är bland annat införandet av de regionala skolledarna, ett gemensamt dokumentationssystem och en webbaserad undervisningsplattform. Det uttrycks en känsla av att skolverksamheten inom SiS är inne i en utvecklingsfas från att ha varit en verksamhet ganska utlämnat till respektive ungdomshem mot en större samordning. De som uttrycker denna förändring ser positivt på utvecklingen.

4. Diskussion

Skolverksamheten inom SiS särskilda ungdomshem är en verksamhet som fram till idag i princip har varit upp till varje institutionschef att organisera och satsa på. Första gången Skolverket gjorde en översyn av skolverksamheten inom SiS var 2007 och den visade att skolverksamheten kan se väldigt olika ut på ungdomshemmen. Vad som åsyftades var att omfattningen av schemalagd tid för eleverna, kursutbud och lärarkår var mycket varierande mellan olika hem. Följden blev att en skolöversyn genomfördes där ett av resultaten var att det fanns brister i organisation och ledning av skolverksamheten. Nu pågår en rad förändringsarbeten som inom de närmaste åren kommer att vara genomförda för att öka likvärdighet och kvalitet inom SiS skolverksamhet. Denna enkätundersökning beskriver vissa aspekter av SiS skolverksamhet i siffror. Den ger en god beskrivning av hur det såg ut i maj 2009 eftersom bortfallet var mycket litet. 91 procent av ungdomarna på SiS särskilda ungdomshem följde undervisning under sin vistelsetid på hemmen i maj 2009. Många av hemmen hade också ett rikt utbud av kurser att erbjuda och 83 procent av lärarkåren hade en pedagogisk utbildning.

Det är lätt att fokusera på brister vad gäller lärarkårens kompetens, men exakt vilken kompetens som bör finnas hos en lärargrupp på ett SiS-hem är komplicerat att precisera. Eftersom lärargrupperna ofta är relativt små är det svårt att täcka upp alla de behov som finns hos de mycket heterogena elevgrupperna. För det första behövs det en stor specialpedagogisk kompetens för att kunna möta alla elever med delvis omfattande psykisk och fysisk ohälsa, specifika inlärningsproblem och dem med bristande social och empatisk kompetens. Det behövs kompetens i grundläggande läs-, skriv- och matematikinläring samtidigt som det kan finnas behov av avancerade ämneskunskaper. Det behövs också kompetens i svenska som andra språk och en rad modersmål. Sammantaget innebär detta att det inte är självklart hur sammansättningen av en lärargrupp på 3-5 lärare ska se ut. En analys av hur en sådan sammansättning bör se ut kommer att presenteras när de etnografiska fallstudierna är genomförda.

Kursutbudet för ungdomarna på SiS särskilda ungdomshem varierar från ett par kurser upp till femtio olika kurser. De hem som kan erbjuda ett stort utbud är oftast större hem med fler anställda lärare och därmed ofta en bredare kompetens totalt, eller hem som har ett tätt samarbete med skolor och samhälle utanför institutionen. Några hem satsar enbart på kärnämnen svenska, engelska och matematik medan det också finns ett antal hem som satsar mer på praktisk och estetisk verksamhet. I de pågående fallstudierna som görs kommer en analys göras av hur valet av innehåll i skolverksamheten påverkar ungdomarnas upplevelse av mening och engagemang.

Vad som egentligen är kvalitet i skolverksamheten inom SiS är en av frågorna som det här forskningsprojektets pågående etnografiska fallstudier ska ge svar på. Att mäta kvalitet inom SiS skolverksamhet är förmodligen inte så enkelt som att mäta måluppfyllelse i ämnen eller att beskriva andel formellt utbildade lärare. En annan minst lika viktig aspekt av detta kan till exempel vara att på djupet ta reda på när ungdomarna upplever meningsfullhet i skolan? Hur är de lärandesituationerna arrangerade? Förutom att den här rapporten beskriver SiS skolverksamhet i siffror så utgör innehållet i enkätsvaren också en unik möjlighet att strategiskt välja hem som fångar mycket av den variation som finns inom SiS skolverksamhet.

5. Referenser

Burgess, R.G. (1991). *In the Field: An Introduction to Field Research*. London: Routledge.

Geertz, C. (1983). *Local Knowledge - Further Essays in Interpretive Anthropology*. US: Basic Books.

Geertz, C. (1993). *The Interpretation of Cultures*. London: Fontana Press.

Gerrevall, P. & Jenner, H (red) (2001). *Kommunikativ pedagogik och särskilda ungdomshem*. Statens institutionsstyrelse: Forskningsrapport nr 2.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (1989). *Ethnography. Principles in Practice*. London and New York: Routledge.

Hermodsson, A. & Söderholm Carpelan, K. (2004). ADAD och utvecklingen av ett dokumentationssystem för ungdomar. *Nordisk sosialt arbeid* 3 (24): 110-123.

- Hyltegren, G. & Kroksmark, T. (1999). *Läraren och läroplanen – kraven i 0-9-skolan. I: Kroksmark, T. (red). Didaktikens carpe diem. Lund: Studentlitteratur, s 174-217.*
- Kristensson, A. (2008). *Översyn av skolverksamheten inom Statens institutionsstyrelse vad gäller dess organisation, styrning och ledning. Mercuri Urval: Utvärderingsrapport.*
- Skolverket (1994a). SKOLFS: Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet.
- Skolverket (1994b). SKOLFS: Förordning om 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna.
- Skolverket (2007a). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid särskilda ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2007b). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid Björkbackens skol- och behandlingshem, särskilt ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2007c). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid Eknäs, särskilt ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2007d). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid Folåsa behandlingshem, särskilt ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2007e). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid Högantorps ungdomshem, särskilt ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2007f). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid Långanässkolan, särskilt ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2007g). *Utbildningsinspektion av skolverksamheten vid Sävastgåren, särskilt ungdomshem. Dnr 59-2007:458.*
- Skolverket (2008). *Skollagen: Kapitel10:2§. Hämtat från www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100, 2008-06-02.*
- Skolverket (2009a). *Grundskola - Kursplaner och betygskriterier. Hämtat från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=15&skolform=11&id=2087&extraId=>*
- Skolverket (2009b). *Gymnasial utbildning Kursplaner och betygskriterier. Hämtat från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&skolform=21&infotyp=2&id=21>*
- SOU 1992:94. *Skola för bildning. Betänkande av läroplanskommittén. Stockholm: Nordstedts.*
- Statens institutionsstyrelse (2004). *Skolplan med råd och anvisningar för skolverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. Dnr 120-171-04.*
- Statens institutionsstyrelse (2008). *Årsrapport ADAD 07 - Ungdomar som skrivits in på särskilda ungdomshem under år 2007. Tabeller. Allmän SiS-rapport 2008:8.*
- Statens institutionsstyrelse (2009a). *Socialtjänstenkät Ungdom 2008 – Socialtjänstens bedömning av vården av ungdomar på SiS särskilda ungdomshem. Allmän SiS-rapport 2009:2.*
- Statens institutionsstyrelse (2009b). *Basfakta om Statens institutionsstyrelse. Hämtat från www.stat-inst.se, 2009-03-17.*

- Statens institutionsstyrelse (2009c). Vård av unga - allmän information. Hämtat från www.stat-inst.se, 2009-03-17.
- Statens institutionsstyrelse (2009d). Basfakta om särskild ungdomsvård. Hämtat från www.stat-inst.se, 2009-03-17.
- Statens institutionsstyrelse (2009e). *Forskningsprogram - Statens institutionsstyrelse*. Hämtat från www.stat-inst.se, 2009-03-18.
- Statens institutionsstyrelse (2009f). *Skolverksamheten inom SiS*. Hämtat från www.stat-inst.se, 2009-03-25.
- Statens institutionsstyrelse (2009g). *SiS etik – SiS etiska riktlinjer*. Hämtat från www.stat-inst.se, 2009-03-25.
- Statens institutionsstyrelse (2010). *SiS skolverksamhet läsåret 2008/2009 – Uppföljning genom institutionsenkät*. Allmän SiS-rapport 2010:2.
- Utbildningsdepartementet (1994a). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)*. Stockholm: Fritzes.
- Utbildningsdepartementet (1994b). *Läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf)*. Stockholm: Fritzes.
- Van Manen, J. (1988). *Tales of the field: on writing ethnography*. Chicago: University of Chicago press.
- Van Manen, M. (1990). *Researching Lived Experience*. Michigan USA: Edwards Brothers.

Bilaga 1

Till dig som är institutionschef på SiS särskilda ungdomshem

Enkät om skolverksamheten på SiS Särskilda ungdomshem:

Statens institutionsstyrelse SiS har finansierat ett treårigt forskningsprojekt om skolverksamheten inom SiS. Ansvarig för projektet är Fil.dr Martin Hugo, verksam som lektor i pedagogik vid Högskolan i Jönköping.

Projektet syftar till att identifiera faktorer i skolverksamheten som innebär att ungdomarna upplever meningsfullhet och blir motiverade att lära sig. Forskningsprojektet kommer främst att genomföras genom deltagande observationer under några månader i mindre undervisningsgrupper på 5-7 utvalda ungdomshem. Dessa grupper kommer att väljas ut strategiskt under hösten 2009.

Den här enkäten är en viktig kompletterande del av projektet och syftar främst till att kartlägga vilka kurser som erbjuds inom skolverksamheten, vilka kurser ungdomarna går och hur lärarkåren ser ut. Resultatet av enkäten kommer att beskrivas övergripande och det kommer inte att gå att identifiera enskilda ungdomshem. Enkätresultatet är viktigt både för att få en övergripande beskrivning av skolverksamheten och för att senare kunna välja ut särskilda ungdomshem i de fördjupade studierna senare i höst.

Om du som institutionschef inte har kännedom om de uppgifter som efterfrågas så kan ansvaret för att fylla i enkäten delegeras till de pedagogiska ledarna på ert hem. Förutom enkäten vill jag också att ni i svarskuvertet skickar med er lokala skolplan/arbetsplan.

Skicka enkäten + skolplan/arbetsplan i medskickat svarskuvert senast 5 juni.

Om ni har några frågor så hör av er till: **Martin Hugo
Tel: 036 / 10 13 56**

Tack för er medverkan !

1) Ange antalet flickor och pojkar i respektive åldersgrupp i er verksamhet under maj 2009?

< 15 år (Har inte fyllt 15 år): antal flickor: _____ antal pojkar: _____

15-17 år: antal flickor: _____ antal pojkar: _____

> 17 år (Har fyllt 18 år): antal flickor: _____ antal pojkar: _____

---

2) Hur många i respektive åldergrupp deltar i er skolverksamhet i maj 2009?

< 15 år (Har inte fyllt 15 år): antal flickor: _____ antal pojkar: _____

15-17 år: antal flickor: _____ antal pojkar: _____

> 17 år (Har fyllt 18 år): antal flickor: _____ antal pojkar: _____

---

3) De barn/ungdomar som inte deltar i skolverksamhet i maj 2009, varför deltar de inte?

a) De vill inte delta i skolverksamheten. antal: _____

b) De har inte erbjudits att delta i skolverksamhet. antal: _____

c) De befinner sig i en psykisk/fysisk situation som innebär att de inte kan delta. antal: _____

d) De är på akut- och utredningsavdelningar och har inte kommit igång. antal: _____

e) Annan orsak: _____ antal: _____

---

4) Ange hur stor andel av eleverna som går i skolan under maj 2009 som har individuellt anpassade studieplaner/ individuella utvecklingsplaner och åtgärdsprogram för skolverksamheten?

_____% har individuella studieplaner/individuella utvecklingsplaner.

_____% har åtgärdsprogram.

5) Kryssa för i rutorna vilka grundskolekurser ni erbjuder inom skolverksamheten. Fyll också i efter respektive kurs hur många elever som deltar i respektive kurs under maj 2009:

☐ Bild ____st	☐ Engelska ____st	☐ Biologi ____st
☐ Hem- och konsumentkunskap ____st	☐ Matematik ____st	☐ Fysik ____st
☐ Idrott och hälsa ____st	☐ Geografi ____st	☐ Kemi ____st
☐ Musik ____st	☐ Historia ____st	☐ Teknik ____st
☐ Slöjd ____st	☐ Religionskunskap ____st	☐ Språkval ____st
☐ Svenska ____st	☐ Samhällskunskap ____st	☐ Modersmål ____st
☐ Svenska som andra språk ____st	☐ Elevens val ____st	innehåll _____
- _____
- _____

6) Ange vilka gymnasiekurser ni erbjuder. Ange också hur många som deltar i respektive kurs under maj 2009:

Namnet på de gymnasiekurser som ni erbjuder:	Antal elever i maj 2009:

7) Hur många lärare undervisar hos er under maj 2009?

antal kvinnor: _____ antal män: _____

8) Ange hur många av de undervisande lärarna som har följande utbildning. Ange också

under kategorin ämneslärare vilka ämnen lärarna har utbildning i:

- a) Förskollärare antal: _____ g) Specialpedagog antal: _____
- b) Lågstadielärare antal: _____ h) Speciallärare antal: _____
- c) Mellanstadielärare antal: _____ i) Fritidspedagog antal: _____
- d) Grundskollärare Sv/So 1-7 antal: _____ j) Fritidsledare antal: _____
- e) Grundskollärare Ma/No 1-7 antal: _____ k) Annan pedagogisk utbildning antal: _____
- Vilken: _____
- f) Ämneslärare: _____
- Grundskollärare 4-9 antal: _____
  - Gymnasielärare antal: _____
  - Yrkeslärare antal: _____

Fyll i nedan vilken ämneskompetensen är för ämneslärarna:

Lärare 1: Ämneslärare i: _____

Lärare 2: Ämneslärare i: _____

Lärare 3: Ämneslärare i: _____

Lärare 4: Ämneslärare i: _____

Lärare 5: Ämneslärare i: _____

Lärare 6: Ämneslärare i: _____

Lärare 7: Ämneslärare i: _____

9) Hur många av de undervisande lärarna har utbildning i svenska som andra språk?

antal: _____

10) Hur arrangeras undervisningen hos er (det går bra att kryssa i flera alternativ)?

- Undervisningsgrupper med 7-12 elever   Undervisningsgrupper med 2-4 elever
 Undervisningsgrupper med 5-6 elever   Individuell undervisning

Beskriv kort hur undervisningen bedrivs (skoldagarnas längd, antal lärare/övrig personal per grupp,schema):

---

11) Några frågor om de pedagogiska ledarna på ert ungdomshem:

Kryssa för det alternativ som bäst beskriver er verksamhet:

- Institutionschefen fungerar själv som pedagogisk ledare
 En person är utsedd som pedagogisk ledare
 Flera personer delar på ansvaret som pedagogisk ledare

Beskriv vilken utbildning den/de pedagogiska ledaren/ledarna har?

---

12) Senare i höst gör jag ett urval av de undervisningsgrupper som jag ska följa under en tvåmånadersperiod någon gång under Ht 2009-Vt 2011. Om du som institutionschef då blir tillfrågad om jag får komma till ert /era ungdomshem och ta kontakt med lärare och därefter elever (och vårdnadshavare om eleverna är under 15 år), vad tror du att du kommer att svara?

Ja

Nej

---

13) Finns det något ni vill tillägga angående er skolverksamhet:
